

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

**Klâsik Şerh Geleneğinde Üslûp Kasîde-i Bürde Örneği, yazar Kenan Mermer
(İstanbul: İz Yayıncılık, 2018)**

Review of Style in Tradition of Classical Commenary Example of Qaşîda-i Burda, by Kenan Mermer (Istanbul: İz Publishing, 2018)

Değerlendiren/Reviewed by

Oğuz Yılmaz

Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üni., İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı
Research Assistant Dr., *Suleyman Demirel University, Faculty of Theology, Department of
Turkish Islamic Literature*

oguzyilmaz@sdu.edu.tr

orcid.org/0000-0003-3162-3924

Öz: Türkçe tasavvufî şiirler dâhil olmak üzere Klasik Türk Edebiyatında genel hatlarıyla; *Mesnevî ve Kasîde-i Bürde*, Arapça ve Farsça gazel, kasîde, mesnevî vb. nazım şekliyle söylenmiş manzûmeler, lugazlar, özellikle Hâfız, Şevket-i Buhârî, Örfî-i Şîrâzî gibi İranlı şairlerin *Dîvân*'ları gibi pek çok tür ve şekildeki kaynak metinlere şerhler yapılmıştır. Bunun yanı sıra özellikle XIX. yüzyıl ve sonrasında şerh olgusunun bazı problemleri, tartışmalı ya da aydınlatılması gerekli yönleri ilmî/bilimsel olarak da ele alınmıştır. Bu bağlamda değerlendirmeye tabi tutulan eser, yazarının kendine has dil ve üslubuyla; Türk Edebiyatı Şerh Geleneğinin başat aktörü "şârih" ve belâğat ve fesâhat açısından onun "üslûbu" konusuna, Bûsîrî'nin defalarca şerh ve tercüme edilen *Kasîde-i Bürde* adlı na't-ı şerîfi örnekleminde ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Bûsîrî, Kasîde-i Bürde, Şerh Geleneğinde Üslup, Şârih.

Abstract: Commentaries were written for master texts of Turkish Classical Literature (including Turkish Şüfî poetry) with various forms and genres such as *Mathnawî* and *Qaşîda-i Burda*, Arabic and Persian poetry with styles of ghazal, qaşîda, mathnawî and other poetic forms, lughzes, especially *Dîwâns* of Persian poets such as Hâfız, Shevket-i Bukhârî, 'Orfi-i Shirâzî. In addition, the problems and contested aspects of the genre of commentary especially in the 19th century and afterwards are scientifically examined. In this context, the literary work with its author's unique language and style examined in this article sheds light on the predominant actor, the commentator and his/her style by using al-Bûşîrî's na'at titled *Qaşîda-i Burda* that was repeatedly commented and translated.

Keywords: Turkish Islamic Literature, al-Bûşîrî, Qaşîda-i Burda, Style in Tradition of Commentary, Commentator.

Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç Dr. Kenan Mermer tarafından kaleme alınan ve doçentlik tezi olarak takdim edilen, konuların kapsamı ve ele alınışları göz önünde bulundurulduğunda nitelik ve nicelik açısından fazlasıyla emek harcadığı düşünülen *Klasik Şerh Geleneğinde Üslûp Kasîde-i Bürde* isimli çalışma, yazarın *üçüncü* akademik kitabı hüviyetini taşımaktadır. Türk Edebiyatında zengin bir literatüre sahip olan şerh faaliyetlerine dair yapılacak çalışmalara gerek metot gerekse de ihtiva ettiği konular/hususlar açısından kaynaklı edecek olan eser, bir giriş ve dört ana bölümden oluşmaktadır.

Girişte detaylı olarak; "klasik şerh geleneği", "*Kasîde-i Bürde*" ve "şârih" zemininde bütünlük vurgusuyla; çalışmanın konusu/kapsamı, konunun ve örneklem metnin seçilme nedeni, aşamaları, bölümlerin/başlıkların izlediği mantıksal çerçevesi, metodolojisi gibi hususlara yer verilmiştir. *Üslûbun Mahiyeti ve İlmî Tabanı* adını taşıyan birinci bölümde ise ana tema olan şârihin üslûbu konusuna hazırlık ve giriş mahiyetinde; *Üslûbun Mahiyeti, Üslûbun Çeşitleri, Üslûbun İlmî ve Sanatsal Tabanı: Belâğat (Belâğatın Dilbilgisel Tabanı: İlm-i Mé ânî, Belâğatın Derinlik Boyutu: İlm-i Beyân, Belâğatın Güzellik Veçesi: İlm-i Bedî), Belâğatın Nisbî Ön Şartı: İlm-i Fesâhat (Kelimenin Fesâhatında Kusur: Tenâfürü'l-hurûf, Muhâlefetü'l-Kiyâs, Garâbet - Kelâmın Fesâhatında Kusur: Tenâfür-i Kelimât, Za f-ı Te'lîf, Lafzî-Ma'nevî Ta'kid), Belâğatı İcrâ Eden Aklın Doğası: Tab'-ı Selîm=Zevk-i Selîm* başlıklarıyla ele alınan konuları, ilgili bazı hususlarla da bağlantılandırarak, (üslupbilim gibi) şerhle anlam ve amaç yakınlığı bulunan sahalarla mukayeseli bir şekilde, çeşitli alıntılarla/referanslarla, ortaya çıkan ilkesel bulgular vasıtasıyla *Kasîde-i Bürde* şerhlerini anlamının teorik altyapısını oluşturmuştur.

Klasik Şerh Geleneği –Metodik yaklaşım- adıyla ikinci bölümde öncelikle; *Şerhin Mahiyeti (Ontolojik ve Epistemolojik Tabanı), Çeşitleri ve İşlevselliği, Müsterek İslâmî Kültürde Şerhe Bağlı İki Temel Tür: Hâşiye ve Ta'lik, Medrese Geleneğinde İlimler Tasnîfi ve Şerh Geleneğiyle İlişkisi* başlıklarına yer verilmiştir. Bu başlıklarda; bir zorunluluk olarak değerlendirilen şerhin ortaya çıkışı (ontoloji) ve istilâhî açıdan ne şekilde tanımlandığı (tarif/epistemoloji), sebepleri, hâşiye, ta'lik, tefsîr, te'vîl ve şerh gibi türler, türler arasındaki ilişkiler ve farklar, medresede okutulan ilimlerin şerh geleneğindeki yansıması genel (müsterek İslâm kültürü) ve özel (şârih) hatlarıyla felsefik yorum ve çıkarımlar eşliğinde irdelenmiştir.

İkinci bölümün bir diğer ana başlığı, gayet önemli olduğu düşünülen ve çalışmaya bazı yönleriyle orijinalite katan *Gayeler Prensibi* adını taşımaktadır. Yazar, bazı kaynaklardan da ilham alarak meydana getirdiği bu başlıkta; şârihin şerh yapmasındaki maksat benzerlikleriyle az değişkenlik gösteren, keşîm, bileşim ve ayrışım noktalarıyla geçişlilik de gösteren ve şerh geleneğinin devamlılığında sabite görevi görmesi bağlamında görünür (ta'lîm-reel gaye), örtük, ekonomik-kültürel (pratik) ve metafizik (uhrevî) açılarıyla gayelerin çeşitliliğine temas etmiştir. Bu gayelere dair bazı metinlerden/eserlerden, seçtiği beş *Kasîde-i Bürde* şerhinden ve şerhlerin sebep-i teşrihlerinden hareketle değerlendirme ve tespitlerde bulunmuş ilgili hususları temel nokta alarak; *Kasîde-i Bürde* özelinde yapılan şerhlerin ortak, benzer ya da az değişen husûsan baskın olan gayelerine yönelik prensipleri ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.

Klasik Şerh Geleneğinde Şârih ana başlığında yazar şerh geleneğinin baş aktörü olan şârihi; onda bulunması gereken nitelikler yönüyle ve özellikle kaynak metni anlatma-öğretme (ta'lîm) açısından ciddi bir iddia taşımaya yaptığı vurguyla ele almıştır. *Şârihe Üslûp Kazandıran İlkelerin Gösterimi: Arapça, Türkçe ve Farsça Kasîde-i Bürde Şerhleri* alt başlığında ise şerhlerin metodolojisi, tabakaları ve ilkesel omurgası gibi hususlara da değinerek "şârih" üst başlığını özel zemine taşımıştır. Yazar, birleşik bir tasnifle *Kasîde-i Bürde* özelinde şârihe üslûp kazandıran ilkeleri; *Ta'lîmî Faaliyet: Sarf-Nahiv Merkezinde Dilbilgisel ve Sözdizimsel İzah, Detaylandırma ve İstişhâd (Efrâdını Câmî), Üslûba Ayna Tutmak: Karma Metin Arz Etme ve Murâdı ve Nükteyi Kavrama-Metnin Batnına Yürüyüş* isimlerini taşıyan dört alt başlık altında incelemiştir. Bu dört temel ilkeyi *Kasîde-i Bürde*'nin ilk beytine yapılan şerhler ör-

neklemde; gayeler prensibi, metot, şerh-şârih-metin ilişkisi, şârihin özellikleri, bilgi-birikimi vb. bağlamında, görünür ve örtük manaları açarak ilgili ilkelerin her birine dair yapılan açıklama, yorum, değerlendirme ve tespitler eşliğinde somutlaştırmaya çalışmıştır.

Na't Geleneğinde İmâm Bûsîrî ve Kasîde-i Bürde adını taşıyan üçüncü bölüme *Na't Geleneğinin Şerhle İlişkisi* başlığıyla giriş yapılmış, devamında *Na't Geleneğinde İmâm Bûsîrî, Na't Geleneğinde Kasîde-i Bürde, Kasîde-i Bürde'nin Babları* başlıklarına yer verilmiştir. Zâhirî ve bâtinî açıdan *Bürde'nin* tanıtımıyla birlikte ilgili başlıklarda; metafizik bağlamla na'tların şerhle olan ilişkisi, *Kasîde-i Bürde'nin* de yüzlerce şerhinin bulunması ya da pek çok dile tercüme edilmesinin altında yatan sebepler, zekasına da yapılan vurguyla Bûsîrî'nin tarîki, mezhebi, meslekî hayatı, sanatkar yönü, bilgi-birikimi, üslûbu gibi hayatı ve şahsiyetiyle ilgili konular, na't geleneğinin merkezinde yer alan Ka'b b. Zühayr, Bûsîrî ve Ahmed Şevkî'nin na'tlarından üstünlüğün/tahakkümün ihtişamı ve üslubu sayesinde Bûsîrî'nin na'tında olduğuna atfla bu na'tın diğerlerinin önüne geçmesinde amiller, örneğin bir beytinin Hz. Peygamber tarafından tamamlandığı (beytin ikinci mısra'ı) gibi ilginç ve ilgi çekici rivayetler, *Kasîde* etrafında oluşan ritüeller, *Kasîde'nin* şerhlerindeki uhrevî arka plan, 161 beyitlik *Kasîde'nin* on bâbı ve ihtiva ettiği hususiyetler ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde yer alan *Kasîde-i Bürde'ye Ma'tûf Eserler ve Kasîde-i Bürde Listelerinin Değerlendirilmesi* ana başlığında *Kasîde-i Bürde'ye* bağlı olarak manzûm ve mensûr yolla yazılan *Arapça, Farsça ve Türkçe Şerhler'e* dair önceki bibliyografya çalışmalarının mantıksal çerçevesi hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca yazarının kendi oluşturduğu listedeki Arapça (11 şerh), Farsça (20 şerh) ve Türkçe (21 şerh) eserler sebepleri-amaçları, şârihleri, nüsha bilgileri/tasvîfleri, biçimleri-içerikleri, şerh metotları gibi yönleriyle tanıtılmıştır. *Beş Şârih Bir Eser/Beş Ayna Bir Sûret: Yüz Altmış Bir Beytin Muhtevası* ana başlığında ise *Kasîde-i Bürde'nin* anlam içeriği ve 161 beyitlik muhtevası; bir takım pratik dayanaklara binaen seçilen beş şerhten hareketle mukayeseli bir biçimde tahlil edilmiştir.

Muhteva tahlilinde sonra *Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye Örneğinde Belâğata Dair Unsurlar* ismini taşıyan ana başlıkta; fesâhat ve belâğat ilimleri (me'ânî-beyân-bed'î) açısından şârihin üslubu konusu; teknik ve dilbilgisel detayları daha rahat gösterebilmek ve tablolaştırabilmek adına çalışmada transkribe metnine de yer verilen *Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye* adlı şerhin müellifi Mustafa b. Ahmed el-Bosnevî örneğinde incelenmiştir. Üslûp konusu öncelikle; belâğatın nisbî ön şartı olarak tanımlanan fesâhat binası ve bu binanın kelime (tenâfürü'l-hurûf, muhâlefetü'l-kıyâs ve garâbet) ve kelâm (tenâfürü'l-kelîmât, za'f-ı te'lîf ve lafzî-ma'nevî ta'kid) daireleri çerçevesinde Bosnevî'nin ifadelerinden verdiği örnek metinlerle ele alınmıştır. Fesâhatân sonra belâğat binasına geçilerek üslûp; me'ânî, beyân, bed'î ilimleri (söz ve anlam sanatları) ve serikât-ı şî'riyye sanatları (telmîh, iktibâs vb.) bağlamında, şârihten ziyade şairin *Kasîde*'sindeki beyitlerde geçen lafızlardan verilen örneklerle incelenmeye çalışılmıştır.

Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye adını taşıyan dördüncü bölümdeki *Mustafa b. Ahmed el-Bosnevî'nin Hayatı* başlığında şârihin hayatı, dergahı, türbesi/mezarı, tasavvufî birikimi, ilmî kabiliyeti, bazı örneklerle şerhindeki üslûbundan/şerh metodu, şerhle hedeflediği gayesi, eserin arz edildiği sultanın (IV. Mehmed), şerhin hediye edildiği ve kendisini sultana ulaştıran elin (Mustafa Ağa) kim olduğu hakkında bilgiler bulunmaktadır. *Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye'nin Nüshaları* adını taşıyan ana başlık altında; ulaşılabilen iki nüshanın tavsîfine, transkripsiyonlu-tahkîkli *Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Neşir Esasları Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlası* hususlarına, kullanılan *transkripsiyon harfleri tablosuna* ve *Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye* başlığıyla da daha önce neşredilmeyen şerhin metnine yer verilmiştir.

Çalışma, sonuç başlığı ile tamamlanmıştır. Yazarın bir takım yorumlarıyla başlayan ve herhangi bir değerlendirmeye ya da teklife vb. yer verilmeyen bu başlığın; nelerin yapıldığını ihtiva eder bir şekilde ve bazı önemli noktalara vurgularla çalışmanın özeti mahiyetinde olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışma, temel olarak şârih ve üslûbunu *Kasîde-i Bürde* özelinde ele alsa da bağlantılı değişik hususları, ana konular ile ilişkilendirerek somutlaştırması yönüyle önem

arz etmektedir. Atıflar ya da kaynaklardan alıntılanan bölümler eşliğindeki yorum, tespit ve değerlendirmelerle ele alınan konular da genel itibariyle muntazam ve başarılı bir kurguyla okuyucuya sunulmuştur. Öte yandan tashih, tenkit, tekmil ya da tezyil açısından yazarın amaçladığı hedefe ulaşmak için azami gayret gösterdiği de anlaşılmaktadır. Örneğin *Kasîde-i Bürde*'nin Arapça, Farsça ve Türkçe şerhlerinin ele alındığı başlıklarda; yazarın daha önceki çalışmalarında yer alan listelerdeki yanlış ve eksik bilgileri tashih etmesinde ve daha da önemlisi yaptığı taramalar/incelemler sonucu Farsça şerhlere dair oluşturduğu özgün literal listede bu gayretin yansımaları aks etmektedir.

Yazarın çalışma boyunca ana veya ara başlıklarda verdiği uyumlu, manidar, öz ve veciz epigraflar, ele alacağı hususa yönelik okuyucuya fikir verdiği gibi onu konu hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Dolayısıyla bu epigrafların es geçilmemesi kanaatindeyiz. Öte yandan eserden tam anlamıyla istifade edebilmek, işlenen konuların satır aralarını ve görece flu olabilecek hususları çözebilmek için ilgili metne motive olmak ayrıca önemlidir. Bu bağlamda önemine ve orijinalitesine binaen örneğin "Gayeler Prensibi" başlığının, daha bir dikkatle okunması gerektiği söylenebilir.

Eser, başvuru kaynakları yönüyle de ilgi çekmektedir. Nitekim bu kaynaklar, en azından metodik açıdan araştırmacılara yeni ufuklar sunabilecek özelliktedir. Bu nitelikte olsa da bilhassa Türkçe ya da yabancı dildeki metinlere yapılan Türkçe şerhleri konu edinen kaynaklar yönünden eser daha da zenginleştirilebilirdi. Söz gelimi yazarın örneklem olarak seçtiği şerh(ler), Arapça edebî/manzûm bir kaynak metni esas alarak yapılmıştır. Yazarın ise şerh-şârih-şerh metodu bağlamında teorisini kurarken, kaynak dili yabancı olan edebî/manzûm metin şerhlerine¹ dair yapılan çalışmalardan/araştırmalardan ziyade Arapça kaynakları kullandığı görülmektedir. Arapça kaynak kullanımı, teori zemininin keşif gösteren hususlarında bir eksiklik teşkil etmez iken Türk Edebiyatında kullanılan şerh metotları ya da şerhlerin amacı gibi daha özel altyapı kurulumunda çalışmanın teorisinin tam anlamıyla pratiğe dökülememesine neden olabilmekte, ana konuya (Türkçe şerh, şârih, üslûp) yönelik açıklama, değerlendirme ve yorumlar silik kalabilmektedir.

Her çalışma gibi genel itibariyle başarılı bulunan eserde de eleştirilebilecek bazı yönlerinin olduğunu söylemek gerekmektedir. Bu hususlardan ilki; ayrı paragraflarda ele alınabilecek farklı bağlamli konuların aynı paragrafta uzun uzadıya işlenmesidir. Bu gibi uzun metinler, karşılaştığı ve fikir edinmek istediği metne hazır olmayan okuyucuya sıkıcı gelebilmektedir. Dolayısıyla ilgili paragraflar bölünerek çalışma daha cazip bir hale getirilebilirdi. Konular arası geçişlerde ve konuları birbirine bağlamada da zaman zaman kompozisyon sıkıntısı (örneğin bk. s. 37) ya da konulardan sapma/kopma (örneğin bk. s. 119) hissedilmektedir.

Eserin yazımında bazı yönlerden standardın/birlikteliğin olmadığı da görülmektedir. Örneğin bazı sayılar harf ile hemen ardından gelen sayının rakamla yazıldığı (örneğin bk. s. 210) göze çarpmaktadır. Öte yandan yazar, bazı tabirlerin/ıstılâhların ya da Türkçe olmayan kelimelerin sözlük anlamlarına ya da tanımlayıcı yönlerine parantez içinde yer vererek okuyucuya kolaylık bulunurken daha fazla bilinmeyeceği düşünülen bazı lafızlarda (örneğin "erziş" tabiri, s. 32) aynı metodu uygulamamıştır. Araştırma yapmaya yönlendirmesi açısından okuyucuya bir avantaj olarak görünse de bu durumun, eserin yazım standardına gölge düşürdüğü söylenebilir.

Çalışmanın özellikle üçüncü bölümündeki *Zübdetü's-Şurûhî't-Türkiyye Örneğinde Belâğata Dair Unsurlar* üst başlığına dair dile getirilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Örneğin şârihin üslûbu fesâhat bağlamında incelendikten sonra belâğat açısından ilgili konunun, "üslûp" kavramının daha çok "metot" ile olan anlam yakınlığı dikkate alınarak irdelendiği dikkat çekmektedir. Çünkü şârihin üslûbundaki belîğliğin fesâhattaki somutlaştırma-

¹ Üslûp açısından şârihin şerhini nasıl yaptığını konu edindiği için için şerh tasniflerinde yer alan "edebî şerhler" kategorisine yönelik çalışmaların eserde kaynak olarak fazla kullanılmamış olması da aynı eksiklik kapsamındadır.

larda olduğu gibi; edebî sanatlar açısından da kendi kullandığı ifadeler üzerinden değerlendirileceği beklenirken konunun burada Bûsîrî'nin *Kasîde*'sinde kullandığı lafızlar özeline çekildiği görülmektedir. Nitekim bu kısımda konu; ifadeleri ya da kendine has anlatımı açısından şârihin üslubuyla değil, *Kasîde*'de yer alan edebî sanatların ne olduğuna yönelik yaptığı işaretlerle onun sadece edebî sanatlara vukûfiyet derecesini (ilmî yönü, bilgi-birikim vb.) ve şerhin ta'limliliğini² gösteren örneklerle devam etmektedir. Yani onun kompleks bir yapı arz eden metodik üslûbu, indirgemeci bir şekilde şerhinde kullandığı tek bir usûl (edebî sanatlara işaret) üzerinden değerlendirilmektedir. *Kasîde*'de yer alan beyitlerin şerhinde edebî sanata işaret eden ifade örnekleriyle, ilgili beyitte şairin hangi sanatı kullandığına yönelik yapılan açıklamalarla da bir bakıma şârihin değil şairin üslûbu incelenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde bir çıkmazın olduğu fark edilmektedir. Bu çıkmaza sebep olan husus ise; şârihin üslûbu fesâhat bağlamında sadece onun ifadelerinin yer aldığı örneklerden hareketle incelenirken bu metodun, belâğat ilimleri açısından ele alındığı kısımlara bütüncül bir şekilde yayılmamış olmasıdır. Nitekim yazar, yer yer kendisinin yer yer de şârihin işaret ettiği bir tarzda örneklerini; mecâz, istifhâm, teşbîh, isti'âre, cinâs, tenâsüb, telmîh, iktibâs gibi me'ânî, beyân, bedî' ve serikât-ı şî'riyye sanatlarına dair *Kasîde*'nin beyitlerinde geçen lafızlardan; secî' ve tensik-i sîfât sanatlarında ise *Kasîde*'den değil, şârihin şerhindeki ifadeleriyle oluşan metinlerden seçerek vermiştir.³ Kanaatimize göre şârihin üslûbu, belâğat ilimleri açısından ele alınırken kaynak metin göz ardı edilerek genel itibarıyla şerh metnindeki ifadelerin dikkate alınması gerekirdi. Çünkü şairin kullandığı edebî sanatların ne'liğine dair açıklamalar ve bizzat *Kasîde*'de geçen lafızlardan verilen örnekler, şârihin üslûbunun inceleneneğinin izlenimini veren çalışmayı; "*Zübdetü's-Şurûhi't-Türkiyye* Örnekleminde *Kasîde-i Bürde*'deki Edebî Sanatlar/Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'de Kullandığı Edebî Sanatlara Şârihin İşaretleri vb." zeminine taşımaktadır.

Zübdetü's-Şurûhi't-Türkiyye Örnekleminde Belâğata Dair Unsurlar başlığındaki bir diğer çıkmaz hususun üçüncü bölümün ana başlığıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Nitekim bölüm başlığı *Na't Geleneğinde İmâm Bûsîrî ve Kasîde-i Bürde* adını taşımakta iken ve alt başlıklar Bûsîrî (hayatı-şahsiyeti vb.) ve na'tı (biçim-muhteva vb.) üzerinden devam ederken, -her ne kadar bütüncül bir şekilde belâğata dair unsurlar, kendine has söyleyişi manasıyla şârihin üslûbu bağlamında ele alınmasa da- konunun çalışmada örneklem olan şârih ve şerhi özeline çekildiği görülmektedir. Kanaatimizce şayet üçüncü bölümde yer verilecekse ilgili başlık ihtiva ettiği konulara uygun bir başlık ismiyle (Belâğat Unsurları Açısından *Kasîde-i*

² Nitekim ele alınan kaynak metnindeki edebî sanatlarla işaret edilmesi ya da şerh ile ta'limliliğin amaçlanması kendine has damgayı değil, şârihin metot ya da amaç yönüyle geleneğe ne şekilde eklenildiğini yansıtan hususlardır.

³ *Zübdetü's-Şurûhi't-Türkiyye Örnekleminde Belâğata Dair Unsurlar* başlığının hemen girişinde yer alan aşağıdaki açıklamaların ilk kısmı, şerh boyunca şârihin üslûbunun bütüncül bir şekilde inceleneneğine yönelik iken son kısımdan ve özellikle fesâhat başlığından sonraki bölümden; üslûbun sadece kaynak metnindeki edebî sanatlarla işaret edilmesi yönüyle ele alındığı anlaşılmaktadır: "Şârihin üslûbu belâğat ilimleri (=me'ânî-beyân-bedî') dairesinde kendisini izhâr ettiğinden, şerhin keyfiyetini belirlemek için ilimlerin icrâ şekli örnekler üzerinden tetkik edilmelidir. Şârih, ta'lim faaliyetinde bulunurken birtakım kâidelere bağlı olarak hareket eder. Metnin murâdını göstermek içinse, mecâzî, isti'ârî ve kinâyî ifadelerle yoğunlaşır. Özellikle bir şiir şerhinde, işaret edilmesi gereken lafzî ve ma'nevî sanatlar söz konusudur." (s. 329.) Bunun yanı sıra birinci bölümde "üslûp" kavramına dair lugavî ve istilâhî tanımlarda ya da çalışmanın çeşitli yerlerinde yapılan yorum ve değerlendirmelerde kavramın; fesâhat ve belâğat açısından ilgili müellifin/şârihin hususi dili, (geleneğin sınırları içinde kalarak özgün olarak) eserindeki kendine has damgası, *bir meseleyi izah etme tarzı ve yetkinliği*, kendine has söyleyişi, kendi sesini bulabilmek, müellifi diğerlerinden ayıran neşve şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre yazarın belâğat unsurları üzerinden üslûbu ele aldığı bölümde; fesâhat, secî' ve tensik-i sîfât başlıkları hariç kavramın "bir meseleyi izah etme tarzı" tanımını dikkate aldığı görülmektedir. Fakat çalışmada üslûp kavramındaki vurgu, daha çok ifade yönüyle müellifin kendine has söyleyişine yöneliktir. Dolayısıyla çalışma boyunca gerek üslûba-üslûp çeşitlerine gerekse de şerh-şârihe, kelimeye-kelâma-mütekellime, fesâhata-belâğata gibi unsurlara dair oluşturulan teorik zeminin ilgili bölümde de işletilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1450 | Book Review

Bürde'de Üslûp ya da *Zübdetü's-Şurûhı't-Türkiyye* Örnekleminde *Kasîde-i Bürde*'deki Belâğat Sanatlarının Tespiti gibi) değiştirilebilir ya da bu başlık aynı isimle çalışma boyunca kurulan teorik altyapıyla uyumlu ve kullanılan metotların bütünlük arz ettiği bir şekilde şerh ve şârihin özel olarak işlendiği dördüncü bölüme alınabilirdi.

Şerh geleneği kapsamında şahıs, eser ya da şerh metodu merkezli olan ve klasik adde-dilebilecek çalışmaların yanı sıra daha özele inilerek bu geleneğin tartışmalı, problemlı, tam anlamıyla gün yüzüne çıkarılmamış hususların aydınlatılmasına yönelik araştırmalar, boşlukları doldurma niteliğini haiz olabildiği gibi araştırmacılara çalışma alanları yönüyle bakış açısı da kazandırabilmektedir. Yazarının "kim eser yazsa, hedef tahtası olur (من ألف فقد استهدف) s. 105) epigrafına da istinaden değerlendirmeye hedef olan ve *Kasîde-i Bürde şerh(ler)i* örnekleminde şârih ve onun üslûbunu çeşitli yönleriyle irdeleyen bu kapsamlı eserin; alanındaki boşlukları doldurmaya yönelik atılmış önemli bir adım olduğu söylenebilir. Ayrıca karşılaştırmalı bir şekilde klasik ve modern teorilerle desteklenen çalışmanın, şerh geleneğine dair yapılabilecek araştırmalar için yeni fikirlere kapılar aralayacağı da düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Mermer, Kenan. *Klâsik Şerh Geleneğinde Üslûp Kasîde-i Bürde Örneği*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.